

บทที่ 2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1. ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวใน อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

2.1.1. ทฤษฎีอุปสงค์ (Demand Theory)

อุปสงค์ต่อสินค้าหรือบริการชนิดใดชนิดหนึ่ง หมายถึงปริมาณสินค้าหรือบริการชนิดใดชนิดหนึ่งที่ผู้บริโภคต้องการซื้อ ณ ระดับราคาต่างๆกันของสินค้าหรือบริการชนิดนั้นๆ ในระยะเวลาที่กำหนด โดยความต้องการซื้อนั้นผู้บริโภคต้องมีอำนาจซื้อด้วย กล่าวคือผู้บริโภคจะต้องมีเงินเพียงพอและมีความเต็มใจที่จะซื้อ สินค้าหรือบริการนั้นๆด้วย

ปัจจัยที่กำหนดปริมาณความต้องการซื้อหรืออุปสงค์ มีดังนี้คือ

- 1) ราคาสินค้าชนิดนั้น เมื่อราคาสินค้าเพิ่มสูงขึ้น ปริมาณซื้อจะลดลง แต่ถ้าราคาสินค้าลดลง ปริมาณซื้อจะเพิ่มมากขึ้น
- 2) ราคาสินค้าอื่นที่เกี่ยวข้อง ความสัมพันธ์ของปริมาณซื้อนอกจากจะขึ้นอยู่กับราคาสินค้าชนิดนั้นแล้ว ยังขึ้นกับราคาสินค้าอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย ซึ่งแบ่งความสัมพันธ์ของสินค้าได้เป็น 2 ชนิดคือ

2.1) สินค้าที่ใช้ทดแทนกัน การที่ผู้บริโภคจะซื้อสินค้าชนิดใดมากน้อยเพียงใด จะต้องพิจารณาถึงราคาสินค้าที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น ดินสอกับปากกา เนื้อไก่กับเนื้อหมู เป็นต้น ถ้าราคาเนื้อหมูสูงขึ้นในขณะที่ราคาเนื้อไก่คงเดิม ผู้บริโภคก็จะลดการบริโภคเนื้อหมูลงแล้วหันมาบริโภคเนื้อไก่เพิ่มขึ้น จึงกล่าวได้ว่า เมื่อราคาสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งเพิ่มขึ้นจะทำให้ปริมาณซื้อสินค้าอีกชนิดหนึ่งที่ใช้ทดแทนกันได้เพิ่มขึ้นด้วย แต่ราคาสินค้าชนิดหนึ่งลดลงจะทำให้ปริมาณซื้อของสินค้าอีกชนิดหนึ่งที่ใช้ทดแทนกันได้ลดลงด้วย ดังนั้นความสัมพันธ์ของราคาและปริมาณซื้อของสินค้าต่างชนิดกันที่ใช้ทดแทนกันจะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2.2) สินค้าที่ใช้ประกอบกันหรือใช้ร่วมกัน เช่น รถยนต์กับน้ำมันเชื้อเพลิง ยาสีฟันกับแปรงสีฟัน กาแฟกับน้ำตาล เป็นต้น เมื่อราคาน้ำตาลแพงขึ้น นอกจากปริมาณซื้อน้ำตาลจะลดลงแล้วปริมาณความต้องการซื้อกาแฟก็จะลดลงด้วย ทั้งๆที่ราคาของกาแฟไม่เปลี่ยนแปลง ดังนั้นความสัมพันธ์ของราคาและปริมาณซื้อของสินค้าต่างชนิดที่ใช้ประกอบกันจะเป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม

3) รายได้ของผู้บริโภค รายได้ของผู้บริโภคเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการกำหนดอุปสงค์ การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของผู้บริโภคกับปริมาณความต้องการซื้อสินค้าสามารถแบ่งสินค้าออกเป็น 2 ชนิด คือ

3.1) สินค้าปกติ ปริมาณซื้อสินค้าปกติทั่วไปจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับระดับรายได้ของผู้บริโภค กล่าวคือ ถ้าผู้บริโภคมีรายได้มาก ความต้องการซื้อสินค้าปกติจะเพิ่มขึ้น แต่ถ้าผู้บริโภคมีรายได้ลดลง ความต้องการซื้อสินค้าปกติจะลดลงด้วย

3.2) สินค้าด้อยคุณภาพ สินค้าบางชนิดเป็นสินค้าด้อยคุณภาพในสายตาของผู้บริโภค ปริมาณซื้อสินค้าประเภทนี้จะมีความสัมพันธ์ตรงกันข้ามกับระดับรายได้ของผู้บริโภค กล่าวคือ เมื่อผู้บริโภคมีรายได้เพิ่มขึ้น อุปสงค์ในสินค้าประเภทนี้จะลดลง แต่ถ้าผู้บริโภคมีรายได้ลดลง อุปสงค์ในสินค้าประเภทนี้จะเพิ่มขึ้น สินค้าเหล่านี้ ได้แก่ บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป เสื้อผ้าราคาถูก เป็นต้น

4) ปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ รสนิยมผู้บริโภค จำนวนประชากร การคาดคะเนสินค้าและปริมาณสินค้าในอนาคต ฤดูกาล และสภาพการกระจายรายได้ในระบบเศรษฐกิจ โดยปัจจัยเหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดปริมาณความต้องการซื้อหรืออุปสงค์

2.1.2. อุปสงค์ของการท่องเที่ยว

อุปสงค์การท่องเที่ยว หมายถึง ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางไปซื้อสินค้าและบริการ หรือ บริโภคผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยว หรือจุดหมายปลายทาง การท่องเที่ยวของตน โดยนักท่องเที่ยวจะต้องมีความต้องการ อำนาจซื้อ และมีความเต็มใจที่จะจ่ายเงินซื้อสินค้าและบริการที่กำหนดในระยะเวลาต่างๆ โดยปริมาณสินค้าและบริการที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงย่อม หมายถึง การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของอุปสงค์การท่องเที่ยว(ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ ,2546)

อุปสงค์การท่องเที่ยวมีความสำคัญ เนื่องจากอุปสงค์การท่องเที่ยวเป็นตัวผลักดันสำคัญที่ทำให้เกิดการซื้อขายสินค้าทั่วไป และสินค้าท่องเที่ยวอย่างอื่นๆ โดยเฉพาะธุรกิจย่อยที่เป็น

องค์ประกอบสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เช่น โรงแรม บริษัทนำเที่ยว สายการบิน ช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่ท้องถิ่นซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้มีความพร้อมในการเป็นแหล่งการท่องเที่ยวและทำให้ธุรกิจท่องเที่ยวมีการขยายตัวเพิ่มขึ้น

ความเจริญก้าวหน้าของท้องถิ่น โดยเฉพาะในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคต่างๆ จะเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักลงทุนมาลงทุนทางธุรกิจเพิ่มขึ้น ทั้งประชาชนและนักลงทุนต่างก็พยายามให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวมากขึ้นเพื่อผลทางรายได้ และรายได้จากการท่องเที่ยวนี้สามารถกระจายไปสู่ผู้ประกอบการธุรกิจย่อยในลักษณะทวีคูณ อันก่อให้เกิดการเพิ่มรายได้และนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ

ปัจจัยที่ทำให้เกิดอุปสงค์การท่องเที่ยว

การเดินทางท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของสังคมปัจจุบัน ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดอุปสงค์การท่องเที่ยว ได้แก่

- 1) ปัจจัยผลักดัน ได้แก่ ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี การมีรายได้และชีวิตมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อาชีพและการมีเวลาว่างเพิ่มมากขึ้น การพัฒนาทางด้านคมนาคมขนส่ง และการสื่อสาร ตลอดจนการแลกเปลี่ยนด้านต่างๆ ในยุคโลกาภิวัตน์
- 2) ปัจจัยดึงดูด ได้แก่ ความพร้อมของอุทยานการท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยว ราคาการท่องเที่ยว กฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

2.2. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีดังนี้

สุริย์ บุญญาหงษ์ (2539) ได้ศึกษาเรื่อง ผลกระทบจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว : ศึกษากรณีจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาพัฒนาการการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวในด้านต่างๆ เพื่อเสนอแนวทางในการดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับศักยภาพของทรัพยากรต่างๆ ในพื้นที่ โดยการศึกษานั้นจะศึกษาในเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งการศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวเป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและขยายตัวของชุมชนอย่างรวดเร็ว การพัฒนาด้านการคมนาคม การบริการสาธารณูปโภค และสาธารณูปการต่างๆ รวมทั้งการบริการทางสังคมอื่นๆ มีการใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและเพื่อการพาณิชย์เพิ่มขึ้น ประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น มีโอกาสและ

ทางเลือกในการประกอบอาชีพและการศึกษาสูงขึ้น อีกทั้งค่าครองชีพก็ยังขยับสูงขึ้นตามไปด้วย ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยว ยังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในทางลบมากกว่าทางบวก แต่ส่วนหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นไปในทางลบนั้นก็มาจากการอ่อนแอของวัฒนธรรมเอง เนื่องจากประชากรในท้องถิ่นขาดความรู้ ความเข้าใจ ถึงแก่นแท้ของวัฒนธรรม ประเพณีของตนเอง ทำให้ไม่สามารถต้านกระแสวัฒนธรรมใหม่ๆ ที่เข้ามาได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีมาตรการและวิธีการต่างๆ เพื่อควบคุมดูแลชุมชนในระยะยาวดังนี้ การกำหนดเขตพื้นที่ท่องเที่ยว มีการเตรียมความพร้อมในด้านการบริการ ควรมีการพัฒนากิจกรรมที่สนับสนุนการท่องเที่ยว ต้องมีการสังคายนาระหว่างผู้อาวุโสกับนักวิชาการด้านวัฒนธรรมในท้องถิ่น การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว วัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาโดยรอบคอบ

พิสิทธิ์ สุขสวัสดิ์ (2541) ได้ศึกษาเรื่อง แบบแผนการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศในเขตอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ ศึกษาลักษณะ และทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว และ ศึกษาแบบแผนการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่ใช้จ่ายในการท่องเที่ยว ในเขตอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน และใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental random sampling) ครอบคลุมเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ แล้วทำการวิเคราะห์ โดยใช้การวิเคราะห์การจำแนกเชิงพหุ (multi classification analysis : MCA) พบว่า ร้อยละ 68 เห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ร้อยละ 85.5 มาท่องเที่ยวเป็นครั้งแรก ร้อยละ 82 มีระยะเวลาในการท่องเที่ยวต่ำกว่า 1 สัปดาห์ และร้อยละ 64.5 มีค่าใช้จ่ายอยู่ระหว่าง 500 – 2,000 บาท

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ได้แก่ ตัวแปรสัญชาติของนักท่องเที่ยว และ อาชีพของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยเท่ากับ 2,364.40 บาท โดยผลกระทบของตัวแปรทางด้านสัญชาติของนักท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวที่ถือสัญชาติของประเทศในแถบยุโรป อเมริกาเหนือ ออสเตรเลีย และทวีปอื่นๆ มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเฉลี่ยเท่ากับ 2,692.50 บาท 1,443.07 บาท 2,374.11 บาท และ 1,550.14 บาท ตามลำดับ ส่วนผลกระทบของตัวแปรด้านอาชีพของนักท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวที่มีอาชีพเป็นพนักงานหรือลูกจ้างของรัฐ พนักงานหรือลูกจ้างบริษัทเอกชน ประกอบอาชีพอิสระรวมถึงเจ้าของกิจการ และพนักงานที่เกษียณอายุ มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเฉลี่ยเท่ากับ 3,461.90 บาท 1,677.66 บาท 2,118.66 บาท และ 5,269.26 บาท ตามลำดับ

อัยยงค์ โปราณนท์ (2541) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาทบทวนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวภาคเหนือตอนบน โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ เพื่อศึกษาทบทวนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมาของภาคเหนือตอนบน เพื่อวางกรอบและแนวนโยบายตลอดจนกำหนดบทบาททางการท่องเที่ยวของจังหวัดต่างๆตามพื้นที่ เพื่อเป็นการกำหนดแนวทางและแผนงานในการรองรับแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อจัดทำรายละเอียดแผนงานและโครงการพัฒนาต่างๆในพื้นที่ โดยให้มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพื่อให้เกิดความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการวางแผนของกลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยการศึกษานั้นเฉพาะจังหวัดแม่ฮ่องสอน กล่าวถึงโอกาสสำหรับการพัฒนาดังนี้ จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีแหล่งท่องเที่ยวทั้งประเพณีธรรมชาติและประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมที่ยังคงสภาพดั้งเดิม ซึ่งใช้เป็นจุดเด่นในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว อีกทั้งยังตั้งอยู่ในเขตชุมชน และมีเส้นทางที่ใช้เดินทางจากจังหวัดเชียงใหม่เป็นวงรอบ และมีปัญหาอุปสรรคสำหรับการพัฒนาดังนี้ การเข้าถึงทางอากาศในช่วงเทศกาลมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับความสะดวกมีอยู่อย่างจำกัด การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวยังไม่สะดวก โดยมีเป้าหมายของการท่องเที่ยว คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เน้นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีกำลังซื้อสูงและมีความต้องการที่ต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

ดวงใจ หล่อธนวิชัย (2545) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาเพื่อหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ เพื่อหาแนวทางในการดำเนินการเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยว จากเงื่อนไขทางกายภาพ และเงื่อนไขทางสังคม เพื่อพิจารณาว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสมควรดำเนินไปในแนวทางใด และควรจัดระบบอย่างไรที่จะก่อให้เกิดการกระจายรายได้แก่ชุมชน ซึ่งการศึกษาพบว่า แบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 จะศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของจังหวัดแม่ฮ่องสอน แบ่งเป็น สภาพปัจจุบันการพัฒนาการท่องเที่ยวยังขาดความรู้ประสิทธิภาพ การเตรียมความพร้อม และการวางแผนแม่บทที่ใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยว แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวในอนาคต จะใช้ 2 แนวทางคือ จะใช้เงินทุนที่มีอยู่ในชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้กำหนด และใช้เงินทุนจากภายนอกแต่ต้องมีการหารือจากคนในท้องถิ่นก่อน ส่วนที่ 2 จะศึกษาข้อเสนอทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของจังหวัดแม่ฮ่องสอน แบ่งเป็นการใช้เสน่ห์ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนให้เป็นจุดเด่น เช่น ความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ชนบประเพณีของชาวเขา กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศและท่องเที่ยวผจญภัย ความสวยงามของอาคารบ้านเรือนรูปทรงสถาปัตยกรรมแบบไทใหญ่